

Цетиње, 10. маја

Делегати балканских савезних држава и Турске опет су се састали у Лондону ради закључења мира.

Овог пута делегати имају пред собом већ израђен пројекат уговора о миру. Тај пројекат израђен је на основу резултата постигнутих путем преговора за медијацију великих сила у послу око закључења мира, а израдиле су га велике силе и дале савезним балканским државама и Турској како би на њ дале свој пристанак.

Овај пројекат уговора о миру подијељен је на два дијела: у једном се говори о побудама, којима се руководе уговорне стране, да закључе мир и именују се делегати за склапање мира; у другом су дијелу погодбе, под којима се мир има да закључи.

Тај други дио овог пројекта ове је садржине:

„Члан 1. Настаће, од дана измјене ратификација овога уговора, мир и пријатељство између Његовог Царског Величанства Султана од Турске с једне, и њихових Величанства Суверена савезничких (именованих у општем дијелу овога пројекта) с друге стране, као и између њихових наслједника и њихових обостраних поданика за будућност.

Члан 2. Његово Царско Величанство Султан уступа Њиховим Величанствима савезничким Суверенима све територије своје Царевине, на јевропском копну, на западу од линије повучене од Еноса на Јејејском Мору ка Мидији на Црном Мору осим Арбаније. Тачну трасу границе Енос-Мидија одредиће међународна комисија.

Члан 3. Његово Царско Величанство Султан и Њихова Величанства савезнички Суверени изјављују да предају Његовом Величанству Цару Њемачке, Његовом Величанству Цару Аустрије, Краљу Угарске, Господину Предсједнику Француске Републике, Његовом Величанству Краљу Велике Британије и Ирске, Цару Индије, Његовом Величанству Краљу Италије и Његовом Величанству Цару свих Руса, — бригу око уређења граница Арбаније и свих других питања која се односе на Арбанију.

Члан 4. Његово Царско Величанство Султан изјављује да уступа Њиховим Величанствима савезничким Суверенима острво Крит и одриче се у њихову корист свих права суверенитета и других, која је имао на томе острву.

Члан 5. Његово Царско Величанство Султан и Њихова Величанства савезнички Суверени изјављују да повјеравају Његовом Величанству Цару Њемачке, Његовом Величанству Цару Аустрије, Краљу Угарске, Господину Предсједнику Француске Републике, Његовом Величанству Краљу Велике Британије и Ирске, Цару од Индије, Његовом Величанству Краљу Италије, Његовом Величанству Цару свих Руса — бригу да одлуче о судбини свих отојанских острва у Јејејском Мору, изузев острва Крита, и полуострва Атонске Горе.

Члан 6. Његово Царско Величанство Султан и Њихова Величанства савезнички Суверени изјављују да предају уређење питања финансијског реда која потичу из рата и територијалних уступака овдје наведених Међународној Комисији сазваној у Паризу, којој су делегирали своје представнике.

Члан 6. Питања која се тичу ратних заробљеника, правосудја, пародности и трговине уредиће се нарочитим конвенцијама.

Завршни члан. Овај уговор биће ратификован и ратификација ће се измијењати... у што краћем року.

У доказ чега, пуномоћници Високих Уговорних Страна потписали су овај уговор и утиснули на њ своје печате.

Како је овај пројекат уговора о миру резултат досадањих преговора и одредбе његове у главном задовољавају захтјеве савезника, то се око склапања мира неће дуго дангубити. Суштина је расправљена, на њу су се сагласиле обије стране и постоји потпун споразум; остаје још само детаљисање, али и оно ће се моћи лако постићи.

Уговорне стране, дакле, неће имати много посла око склапања мира. Али није само то. По сриједи су и велике силе, које су се, као што се види из овога пројекта, не само умјешале у преговоре, него воде и прву ријеч, а нарочито су сва питања узела у своје руке и ту савезницима диктују.

Савезници су до сада у сваком погледу излазили у сусрет жељама великих сила и повиновали се њиховим захтјевима, и ако често на рођену штету. Како су највиталнија питања резервисана великим силама, сасвијем је појмљиво што балканске савезне државе хоће да се резервишу и да узму удјела у расправљању питања која се тичу њихових животних интереса, а које произлазе из побједничког и ослободилачког рата који су предузеле.

Велике силе не показују добру вољу да у овом погледу изађу у сусрет савезницима. Они траже да савезници с Турском потпишу уговор о миру и да не брину за остала питања, која су великим силама резервисана. А на то опет балканске савезне државе нити могу нити смију да пристану.

Они се крвавили, они ратовали и побједу односили, а велике силе, које су и иначе за све вријеме рата велики притисак на њих чиниле и ометале их готово непрекидно, да им кроје судбину и да они унапријед на њу пристају све и ако не знају шта ће их и како све снаћи!

Зато савезници и с правом и с разлогом од великих сила траже да се прво ријеше сва та питања па да тек онда потпишу уговор с Турском. Као веле: кад склапам и потписујем мир, хоћу да знам како и зашто. Ваља видјети на чему је.

Треба прво рашчистити питање о аутономној Арбанији, а нарочито одредити њене границе и државно уређење. Особито ваља измијенити сјеверне границе, јер по првобитној одлуци оне су на велику штету српског народа. Уз то при тој одлуци није могуће остати још и с тога што с те стране треба да дођу територијалне накнаде Црној Гори, које јој несумњиво припадају послје напуштања Скадра. Не треба сумњати у правичност и увиђавност великих сила, па излазити с овим захтјевом, јер је питање о одређивању сјеверних граница Арбаније и њеном државном уређењу

врло важно, па чак и животно питање за нас.

И питање о одређивању јужних граница Арбаније, као и раздиоба Егејских Острва од врло великог су значаја по наше савезнике Грке. Кад се због Арбаније Европа могла да руководи принципом народности, мора се тих обзира придржавати и у овом питању, не осврћући се на политичке обзире.

Исто тако ни остала финансиска, економска и др. питања нијесу за пренебрегавање. О њима се мора водити строга рачуна, ако се хоће да дође до повољне ликвидације овога рата. Тек нијесу балканске савезне државе водиле рат, силне жртве подносиле, напоре издржавале и све на коцку бацале да до побједи дођу, па да плодове труда њиховог ужива онај, који је са стране стојао, или чак, који се у непријатељским редовима борио.

Велике силе још раније дале су знаке, које их одају да се са захтјевима балканских савезних држава разилазе и да не желе да им изађу у сусрет. Буду ли и даље остале при томе, у шта сумњамо, јер би то говорило и против њихове и правичности и увиђавности — а да савезници од својих праведних захтјева одступе, не може и говора бити, нити би смјело да буде неминовно је, да ће то разилажење утицати, да се проговори за склапање мира одуже и да до мира не дође тако брзо као што би могло кад би само уговорне стране биле у питању.

Зато се сад с великом пажњом упиру очи у Лондон и жељно изгледа на ток започетих преговора.

Не треба бити пророк па погодити шта може донијети трајан ред и мир на Балкану, нити велика вјештина да се до тога дође.

Признање Краљу и Црној Гори

— У бечком парламенту се слави Краљ и Црна Гора —

Дошао нам је до руку говор хрватског посланика Бианкина из Далмације, који је држао у бечком парламенту ових дана. Тај говор извађен је из стенографских биљежака и како се у њему говори о нашој земљи, то га због његове важности доносимо у цјелини:

Посланик Бианкини (почиње свој говор на хрватском језику и наставља): Висока кућо! Неотклонива је дужност, која ме данас сили након дуге неоправдане парламентарне станке, да одмах прихватим ријеч. Доказана је чињеница, да нема краљевине, нема земље у овој монархији, која је под судбоносним дјеловањем наше несретне балканске политике толико претрпјела, као краљевине Далмација. Све је у Далмацији мобилизирано. Пред мало дана војничке су области покупиле и приватне коње (Чујте!) па и кола. (Глас: закон о ратном допринашању!) Да, тај закон је сада по први пут у Далмацији ступио у крепост.

Слаба слика несмиљених посљедица војничких мјера у Далмацији налази се у интерпелацији, што смо је ми заступници оне биједне земље поднијели читавом ц. к. министарству у сједници ове високе куће од 11. фебруара о. г.

Но од оне интерпелације прилике у Далмацији су постале још горе.

Нити један војник ни накнадни војник није повраћен својој гладујућој дјечи и

женама; нити једног се није опет припустило његовој радионици, његовом дућану, његовом малом пољу, његовом занату (Упадања)

Ипак нити добровољне високошколце Далмације нијесу отпустили, тако да су услед тога већ многи изгубили школску годину и будућу каријеру (Чујте), дочим многим другим пријети иста несрећа премда им је већ прије било дозвољено, да своју војничку дужност испуне тек онда, када доврше своје науке.

Сиромашни народни учитељи били су хуле среће и још увијек им иде лоше. Они су једноставно промијењени у активне војнике, јер они има томе пола године служе као обични војници, премда они по обранбеном закону морају да буду позвани само на војничке вјежбе за великих љетних школских празника и премда услед ове повреде закона многе школе остају у Далмацији затворене, а на стотине дјеце остаје у тами аналфбетизма. (Чујте! Чујте!)

Висока кућо! Немогуће је ријечима описати, колико су јада, невоље и оскудице произвеле војничке мјере у Далмацији на свим подручјима социјалног живота. Не само, да је економски становнички живот средњег сталежа порушен, не само да је много и много селачких становника потпуно упропашћено (Упадања), јер је огроман број поља и винограда остао необрађен (Чујте!) него читава земља трпи и политички под притиском милитаризма, који у Далмацији указује посебне болешљиве појаве и чини читав устав илузорним. (Чујте! Чујте!) Истина је, да се ми Хрвати и Срби на југу већ одавна налазимо „extra legem“, али што се данас тамо догађа, ипак је то одвише, то је чак турски (Упадања).

Ми југословенски Македонци имамо изнимно стање у Хрватској, Славонији, Босни и Херцеговини, а сад имамо и у Далмацији закукуљену војничку диктатуру, која је много гора него отворени апсолутизам под именом изнимног стања. (Живо упадање.)

Све области у Далмацији стоје под диктатуром војништва, које не може никада схватити, да се најдубљи народни осјећаји не даду дресирати као уда каквог новачка. (Посланик Хаберман: у Арбанији је боље!) Видјећемо, што ће се са Арбанијом догодити.

Предсједник: Молим, г. посланиче, да дођете крају.

Бианкини: Одмах сам готов. Војништво не схваћа наше природне осјећаје симпатије за балканску браћу и за то му је све то постало сумњиво. А пошто ми наше природне братске осјећаје према балканским народима нећемо и не можемо промијенити (Одобравање) уз војничку јудикатуру, премијењује се на нечувени начин Бахова патента те стотине и стотине поштованих грађана бива осуђено и шиканирано. Чак и ц. к. судови у куку се у мутни вртлог милитаризма и државни чиновници, који неће да се увијек бламирају, бивају без даљег одговора са својих мјеста! (Чујте! Чујте!)

Други чиновници бивају тацте премјештени или дисциплинарним путем „масрегловани“ (Живо упадање), јер се не укажују војништву поуздани.

Над читавом Далмацијом пребачена је мрежа смијешних сумњицења и ухударства, грађанске се слободштине запостављају. Једна једноставна манифестација симпатије вриједи као велеиздаја. (Упадање)

Предсједник: Ја ћу г. посланику одузети ријеч, ако не дође до упита.

Бианкини: Г. предсједниче, ја у истини говорим стварно. Један дубровачка грађанин на примјер, ондје стојао 40 година и велепосједник, да није знао ни зашто, био је присиљен кроз три дана оставити земље и краљевине заступање на царевинском вијећу (Чујте! Чујте!) Он сада живи у Италији. (То је познати Србин из Дубровника С. Перовић. Ур.)

У Дубровнику нема дана, а да мирни грађани не бивају на било који начин изазивани, тако да се опћина видјела присиљеном, затражити код земаљског одбора заштите проти нападаћима војничких области у свом делокругу.

Моја господо! Пословник ми не дозвољава, да овдје наводим друге потанкости. Можда ће се за то пружити која друга пригода. Ја велим још само то, да би се о закукуљеној војничкој диктатури,

koja traje već šest mjeseci u Dalmaciji moglo napasti debеле књиге и да они који су ваџ осуђени од војничких и цивилних области, броје већ неколико сто-тина (Чугте! Чугте!)

Но то је стање, које се не да више трпиги. Хвала Богу, погибел рата је про-шла. Наша ваљана, веома ваљана дипло-матнија (Веселост), предобила је скадар-ску химеру за јефтину цијену од једне миљарде и Арнаути будуће аутономне Арбаније мора да јој буду вемо захвал-ни (Глас: Неће јој бити захвални!) По свој прилици. Али аустриски порезници, а особито Словени, тешко да ће исказа-ти ову захвалност нашој дипломатији. *Кад се погибелни ратни доложај развио, Црна Гора је Европн и ову монархију о-чувала од велике несреће* (Живо одобра-вање. — Заст. др. Јержабек: Црна Гора?) *Да спасила нас је од ратне погибелни.* (Многоброно упадање). *Сва захвалност Европје а особито ове монархије иде само јуначког Краљу Црне Горе* (Живо одобра-вање и плескање), *који је надчовјечном самозатајом унаточ шпартанској одлуци свог народа дати се за Скадар истрије-бити, у задњем часу сирјечио евројски рат и евројске народе спасао од неизре-чивих покоља* (Живо одобравање и упа-дање).

Предсједник (дајући знак звоном): Мо-лим да се не воде разговори. Али г. за-ступника молим, да постави упит, иначе би му морао одузети ријеч.

Бианкини: *Ако икад аустриски држав-ници науче примјењивати ријеч захвал-ност и на Словене, дати ће подићи спо-меник Краљу Николи на Балплацу* (Жи-во одобравање — упадање), *јер само њему имају захвалити, не само што смо ради скадарске химере једног нейоулар-ног и безразложног рата* (Веома добро) *били поштеђени* (Живо одобравање и упадање), *него морамо да будемо Црно-горског Краљу и за то захвалим, што смо били поштеђени од судбоносне дипломат-ске погрешке и вјечне срамоте, да преда-мо кључ Јадранског Мора и њиме нашн трговину и наш поморски доложај кра-љевини Италији.* (Живо и дуго одобра-вање и плескање).

Предсједник (дајући знак звоном): Г. заступниче! Одузимам вам ријеч! (Бука и упадање).

Бианкини (настављајући уз велику бу-ку). Хвала богу, све је то прошло. Ове су муке већ прошле, али нијесу прошле муке наших биједних причувника на граници. Постављам овај упит: молим г. пред-сједника, да све ово и моју интерпелацију од фебруара, да достави до знања читавом министарству и утјешати, да се одговори на поменућу интерпелацију. Држим, да једини одговор у садашњем мирном положају, јест, отпуст причувни-ка, помиловање војника кажњених за ове кампање и укинуће изнимног стања у јуж-ним земљама. (Бурно одобравање.).

Судбина Скадра

Лист хрватске пучке напредне странке у Дал-мацији „Ручка Слобода“ доноси на уводном мје-сту овај чланак о Скадру:

Црногорци изађоше из Скадра, а за-мијенише их морнари са међународног

ПОДЛИСТАК

ИЗГУБЉЕНИ СКАДАР

Скадар је пао!... То бјеше весели поз-драв српскога народа у свијетлим данима хришћанске радости.

«Скадар је изгубљен!» — мрачно један другоме јављасмо.

Наше је племе — племе осјећања, народ туге и радости, народ пјесме и жалопојке. Ничија сестра не проспе толико суза на гробу свога брата колико их проспе сестра Срби-нова. Ни један народ не одржава толико мо-ралане везе са покојницима као наш народ. У Црној Гори, Брђима и Херцеговини ове везе прелазе у вјерски запос: тамо се људи над носилима немилосердно бију у груди, же-не чунају косу, гробу лице, убијају се.

Лијепа су црногорска гробља око Скадра. На висовима и испод њих, гдје је ко поги-нуо, лијепо, готово кокетно, сахрањени су црногорски јунаци. Тајанствено-сивкаста ога-рада од бодљикавих жица, које су Црногорци голим рукама ишчупали из гурених шанчева, даје новоме гробљу неку мистичну драж. Сваки је гроб затрпан цвијећем, поморанцама, сла-кишницом. Од јутра до мрклог мрака на свима висовима разлеже се тужна пјесма.

„Тужи Црногорка за срце уједа!“

Око гроба је цијела родбина: стари дјед или отац, стара баба или маи, сестра, кћн, снаха, жена, дјеца. Ако се бој не бије, по-кајницу слупа циједа чега, некад цпо батаљон, чак циједа бригада, цијело племе. Покајница

бродовља, које крстари у црногорским и албанским водама и остаће тамо око два мјесеца, док се бар за нужду не ор-ганизују у аутономној Албанији ма какве власти, које ће се бринути за јавни ред и мир, у колико ће у Албанији у онђе бити могуће створити колико толико сношљиве прилике.

Тешко мора да је било црногорским јунацима при одласку из града, око ко-јега се налази толико црногорских гро-бова, али са цијелом Европом они ни-јесу могли ступити у борбу, сувише је јака била сила, која је притиснула на Црну Гору, којој све повјесно јунаштво и пожртвовање њених синова не би по-могло, да против воље цијеле Европе задржи у својим рукама Скадар, за који су пролили толико крви.

Црна Гора је попустила, јер је попу-стити морала не два или три, него на стотине пута јачој сили, али она при свему томе мора изазвати дивљење и код самих својих нейријатеља, који се због своје „побједе“ нити радовати не смију, јер би постали смијешни.

Црна Гора је била напуштена од свих, Истина је, с њом је додуше била једно-крвна Србија, али ако се узме у обзир, да би се борба имала водити са цијелом Европом, онда још увијек оставља при-сподоба комарца са слоном...

Много су постигли балкански савезни-ци овим ратом и ако се узме овај успех у цијелини они могу бити с њиме лако задовољни, јер постигли су више, него што су се прије рата сами можда нада-ли. Турска је тако рећи потјерана из Европе, у којој она задржаје само Ца-риград и оно нешто мало земље за њим, тек толико, да тај Цариград не буде ста-јао тамо на Босфору са свим усамљен. Па и то је спасла Турској она иста Евро-па, која је „извојевала“ и Скадар Алба-нији, јер да се Европа није умијешала, балкански би савезници отели Турцима и Цариград.

Као да је Европа хтјела добити не-какву одштету за status quo, којег су балкански савезници против њезине во-ље покопали, па је спасла за Турску у Европи Цариград са комадићем земље, а на штету Србије, Црне Горе и Грчке створила је аутономну Албанију, која тешко да ће моћи живјети.

Србија и Црна Гора ту су највише о-штећене, па ипак, има ли ту какве мо-ралане побједе над њима? Сумњам, да би и највећи њихов противник могао то устврдити, јер и ако је Србија морала напустити Албанију, а Црна Гора Скадар, оне ипак из свих савјетата, које су чиле за тим, да их угуше, излазе као побјед-нице и могу бити са резултатом рата као и дипломатске борбе са свим задовољне!

Да је прије годину дана ставио неко Србији и Црној Гори у изглед само то, да ће добити Новопазарски Санџак и ништа друго, не би било те жртве, које оне не би хтјеле поднијети да то постиг-ну! А добиле су далеко, далеко више. И на земљи, својој старој историчкој и на-родној земљи, али још више на пози-цијама, које те земље за њих значе и које ће позиције оне морати одмах да исцрпе за још лепшу будућност. Доста

кида најпре срца најближих сродника, уда-љава се од њих и покојника, тужи жртве цијелога племена, цијеле Црне Горе, цијелога српскога народа и тјешн себе и и друге ти-ме што је Косово освешћено.

Црногорци, стари српски витезови, савла-ђују болове за браћом изгубљеном и оштрим погледом мотре на кретање ушанченога не-пријатеља. Здружили се таласи Дрима и Бо-јане, Кира и Језера, везао се Бардањол са Брдицом и Тарабошом, природа је учинила савез с људским вјештинама и војском тур-скога султана да брани стари град Мрња-чевића. Хеј није лако срушити овај град; његовом је темељу куковала пакосница вила; у њему је жива узидана млада Гојковица. Као да стара вила разграђује преко ноћи све што преко дана сазида мала Црна Гора из крви и костију своје храбре момчади и ста-рих јунака: брда се засиљу новим мрамор-јем а на старом српском граду једнако се бјелуца подумјесец на црвеном платну.

Црна Гора није «спрак тужни без икога свога»: као на крилима долетјела јој у по-моћ сестра Србија, млада и снажна, сретна и богата, попосна и храбра. Пред њом су пали многи бедеми, пред њом се мора по-клонити и стари дин Тарабош. Дођоше Шу-мадиници и пролише свјежу крв у овоме ча-рпобном крају, у овој огрлици од бисера српских земаља, у овом куцу најстарије срп-ске културе. Поред црногорскога осу се ср-бијанско мраморје: брат је поред брата падао, брат се на брата настанџо и у братском за-грађу умјрао.

је бацити око на географску карту, да се човек о том увјери.

„Чашу меда још нико не попи, да ју с чашом жучи не загорчи!“ Тако вели неумрли пјесник, предак из рода краља Николе. Било је дакле жучи, много жучи, јада и прегарања, али, признајмо сви отворено, да има и меда, пуно више ме-да и да су свеколике жртве које су до-сле пале донијеле много, обилно, богата плода Славенству Балкана.

Балканско питање додуше није још потпуно ријешено, али су изгледи за мир послје напуштања Скадра знатно пову-чени и онђа напетост све више попушта.

Још само мало стрљена, умјерености и сталожености, па ће се за који дан знати тачно на чему смо!

Скадар је пао!

Скадар је пао, а с њим и брутално на-сиље пред снагом народног права.

Дјеца јуначке Црне Горе, одговорили су грмљавом топова на пријетњу моћних, сакупљених у Лондону, да угуше њено свето право.

У времену када колоси велесила кр-стараху пред Баром и Улцињом, прије-тећи сићушној државици чији синови, задахнути небесном одважношћу, свјесни свог завијета, навалише лавовским ср-цем на скадарска утврђења и попеше њине славом овјенчане заставе на тврдим дједовским бедемима, залепрша се над Скадром оно знамење славом овјековје-чено у толико борба с Турцима, Млечи-ћима, Аустријанцима, а пред којим мора уступити и побједоносна војска Наполе-онова.

И силни ове земље склонилише се ве-ликодушно да за трдесет сребрника (милијона) оперу част Јудину. -- Али Црногорци на такву увреду одговорише непоколебљивом гордошћу и хероизмом својих предака.

У једној земљи гдје једна пушка намах окупи хиљаду бораца, хиљаду јаких ми-шица; у једној земљи гдје сваки човек држи за срамоту умријети мирно, дома на постели; у земљи гдје се и сама природа хрва са својом дјецом, у таквој земљи, с таквим навикама, нема бојазни да хе-роизам попусти, у таквој земљи, заиста нема мјеста срамоти.

И Скадар паде и Цезар бечки претрпије и овог пута ужасан пораз. — Бог га казни, како вели народна пјесма, јер се таче правде и правце.

Столица Мрњачевића у вашим је ру-кама, Црногорци. У тврђавама на зеленим бријеговима Бојане, нема више отимача; над вашим храбрим десницама срушише се тврди зидови Скадра, као они библи-ског Јериха под звучима чаробне трубе.

Ви сте знали очувати наше право дуж читавих вјекова, знали сте рушити гвоз-дене барикаде, које против вас дизаху моћни владари, свагда на њихови велику срамоту, јер их покољење осуди срамним именом насртача и слијених отпадника правде.

Данас сјени ваших дједова дижу се из гушних и искрљених гробова, весело ступајући пут своје старе пријестонице.

Туже Црногорке браћу Србијанце, туже боно, — за срце уједају. На гробу ће Цр-ногорца, веде оне, сестре сузе лити, али браћи из Србије ко ће на гроб икад доћи, ко ли ће га залити сузом, ко окитати про-љетњим цвијећем!... Тужи Црногорка а Цр-ногорац је гјеији: — Скадар ће бити наш и ти ћеш заједно са Србијанком ићи по гробовима нашим.

Скадар је пао!... Нови је Скадар подигнут! Ослобођене су кости Гојковине младе, а узидане у темељ новог Скадра кости хиљаде српских синова. Обновљен град Мрњачевића па костима српских витезова сигуран је срп-ски град. Каква радост! Радост народа који кад се радује не зна за границе среће, радост на-рода не уме да плаче без јецања пати да се радује без екстазе. У општој српској радости умукосе црногорске покајнице, убрисаше сузе Србијанке. Тјешн их то што ће њихова дјеца, суморна Црногорчад и весела Шума-динчад, сваке године на задушнице окупити се на висовима Бардањола, Брдице и Тара-боша са свијећала у ручицама над гробовиња оних који су тамо попадали.

Пророк је наш гусдар: зла феја још је у животу. Осјећајући да јој кленају старачка кољена, стара пакосница феја руши све што срушити може и онамо гдје је дужност зоне да зида. Рушећи, она себи спрема одвајо гроб и гагов вијеник на коме ће крвљу бити исписано: «Пакосници феји од народа који је проклињу». У бескрајној мржњи према свему што је чисто, здраво, пуно животне енергије и полета, ова пакосна феја хтјела

Круски побједилац, побједилац непо-бједних Француза, освајач Котора — који онако славно знађаше потући Млечиће и Аустријанце — и сви челични борци Црнојевића и Петровића, данас зајед-нички с вама славе вашу побједу, дан вашег триумфа.

А ми Грци, дијелећи вашу радост мо-жемо вас увјерити и рећи: поносни Цр-ногорци, коликом смо радошћу испуњени, гледећи вас како самовољним пашама карабинама показујете пут к Бечу и Лон-дону.

Атина, 11. априла 1913. г.

Д-р Антоније Тх. Спналиотопулос

публициста, писац историје српског народа, официр српског ордена Св. Саве

Пошљедњи облаци

— Велике силе према Балкану —

Под горњим насловом „Руско Слово“ доноси уводни чланак, у коме се говори о питањима која је балкански рат поста-вио на дневни ред.

Чланак се почиње фактом да је аустро-италијански план о заузећу Арбаније де-финитивно пропао. Крај арбанске аван-туре се десио и он је дошао из Лондона, кад су аустриски и италијански амбаса-дори ћутке саслушали ријеч Сира Едвар-да Греја, да су у арбанском питању подједнако заинтересоване све велесиле. На тај начин се дакле аустро-италијанска експедиција разбила и за три дана се срушиле све идеје грофа Берхтолда.

Но то ипак, по мишљењу „Руског Сло-ва“, не значи да ће се сва остала питања на Балкану ријешити глатко.

На првом мјесту долазе *територијалне комјезације Црној Гори*. Њој се мора дати све земљиште од Бојане до бивше границе Црне Горе, као и земљиште на сјеверу од Дрима (разумије се повлачећи границу тако, да Скадар припадне Арба-нији). Племе Клименти има да припадне Црној Гори. Гроф Берхтолд, истина, биће противан томе, но бечка политика, која није хтјела да чује за компензације сада им је противна, што значи да принцип компензација већ признаје. Што се тиче финансиских комјезација за њу воља А-устроје није потребна.

Поред тога долози још једно питање, а то је *јужна граница Арбанаје*, која се тиче талијанско-грчког сукоба. Износећи све појединости овог спора, што ми не доносимо, у чланку се вели, да Италија неће рискирати, да још једном ставља на коцку репутацију своје војске, која се није прославила у Триполису и да најзад сама појава француске или енглеске фло-те у јонским водама може натјерати ита-лијанску флоту да ћути.

„Ма како била тешка и сложена пита-ња о дефинитивној граници према Црној Гори и Грчкој и Егејским Острвима, стра-ха за европски мир не може бити. По-шљедњи облаци који замрачавају поли-тички видик, морају се растурити, само ако из Лондона као и прије буде дувао вјетар тврде одлучности и увјерености у своју моћ“.

Тако завршује овај свој чланак „Рус-ко Слово“.

је да под Скадар закона и црногорску дјецу и црногорске жене. Као гуја кад опаше своју жртву, ова зла феја стегла је нашу малену Црну Гору са свију страна, с херцеговачких планина и са стране српскога мора и српскога приморја. У бури и таласима великих дога-ђаја наш стари мученик, српски Прометј, остао је опет сам, прикљештен са свију страна канџама зло феје.

— Скадар и у њему кости твојих синова или смрт црногорском одојчету! — чуо се глас пакоснице феје.

Скаменила се стара Црногорка на гробу свога јединца, исушеним очима грављала по-моћна брда, ријека, језера, мора, небесног зрака, али је све ћугало. Она је дохватила пејажо упуце и утекла с њиме главом без обзира преко грна и оштрога стијења. Мрви стари Црногорци осврнуо се на гроб младога упука, шкргутиоо зубима, попробав још јед-данцут снагу изнурене мишице и кад је видио да је изнемогао ћутке, се упутио за Црно-горком. Српски народ је само уздицнуо и заћугао, осјећајући неизмјеран бол. Изгуб-љени Скадар постао му је дражи него икад што је био. Изгубљени Скадар пошљедња је наша непријатељске жучи коју је српски народ морао попити с крвљу својих синова.

Скадар на Бојани од сада нико не може одвојити од српскога народа. Он је везан с нама јачим везама него што су политичке границе. Изгубљени Скадар везан је са српем свакога Србина. Изгубљени Скадар то је наш мила и тужна Скадар, прави српски град.

М. П. Цемовић.

Србијанска жељезница

на море преко Црне Горе

У спљетској „Слободи“ на уводном мјесту нашао је чланак о излазу Србије на море. Како уредништво каже, писао га је један стручњак. Ради тога преносимо га и ми у цјелини, да се и читаоци нашег листа упознају с њиме, пошто је расправљање овако важног и замашног питања од интереса и за нашу земљу. Тај чланак гласи:

Иза склопљења мира између Турске и балканских држава, надоћи ће диоба о-својених земаља а иза ове уређење истих. О томе се је већ почело писати и расправљати, а особито о жељезници, која би имала спојити Србију са Јадранским Морем. Пројекти су те жељезнице већ и израђени. По једном би имала ићи та жељезница преко Арбаније на једну арбанску луку, а по другом, израђеном од Руса Башмакова, преко србијанског и црногорског земљишта на Бар. Једни су за један, а други пак за други пројект на темељу својих доказа, којима оправдавају предност својег одабраног пројекта.

За пројект Руса Башмакова говоре сви политички, војнички, народни уопште, те посебно србијански и црногорски разлози.

Жива је истина, данас већ сваком позната, да је слободна арбанска држава утемељена против балканских држава. Њезини утемељитељи намијенише јој одмах при утемељењу становиту улогу, коју ће она морати играти, јер без те улоге нема јој живота. За ону задњу тврђу не морамо да чекамо, да нам будућност пружи доказа, јер их већ имамо: Кад се промијела вијест, да је Есад паша склопио савез са Црном Гором и Србијом, одмах је Аустрија и Италија почела спремати војну експедицију, да окупарају Арбанију, а ње се одрекоше истом, кад се увијрише, да је та вијест била пука измишљотина. То доказује да Арбанија и кад не би хтјела, да ради онако, како ове двије државе хоће, не би била више Арбанија већ дио ових држава.

Ставимо, да Аустрија дође у оружани конфликт са Србијом, то ће онда против ове устати и Арбанија, која ће јој, да јој још више унесе штете, да је још више ослаби, прекинути и жељезнички пут. У том би случају србијанска трговина наравно закрхла, а сувишно је и истакнути, да би у том случају Арбанија запријечила и превоз оружја и муниције за Србију. То је учинила и Турска прије балканског рата, кад је увидјела, да је то оружје и муниција намијењена њезином тијелу. Према овоме од ове жељезнице Србији не би било никакве користи управо у часовима, кад би јој највише служила.

У Арбанији барем онда, када би имала ићи та жељезница, а то је сјеверно од ријеке Шкумбе, владати ће увијек туђи уплив, јер тај дио припада аустријском унливу по уговору између Италије и Аустрије, према одређењу граница појединих војних експедиције. И лука у којој би се србијанска трговина укрцавала и искрцавала потпала би на тај уплив. Радници ће у тој луци бити сигурно оруђе у рукама тога уплива, а колико могу они са стезањем штрајкова и бојкотом нанијети трговини штете, најјасније нам показује бојкот аустријске робе од турских лучких радника у турским лукама за вријеме анексије Босне и Херцеговине. Над лучким властима лебдети ће увијек као Демаклов мач тај уплив, а колико и те могу трговини сметати, нама је као поморцима добро познато.

Србијанска трговачка жељезница преко Арбаније донијети ће самој Арбанији малих и незнатних користи, јер ће та водити транзитом из Србије и за Србију без дације и царине. Арбанија ће носити на својим леђима ту жељезницу, а да за то не добије никакву награду и не црпи знатних користи. Наравно је онда, да ће јој тај терет бити тежак и несносан тако, да ће настојавати да га се отресе, тим више, што јој га други натоварише пак ће она настојавати да удари дацију и царину на трговину. Она ће правити потешкоћа мало по мало, а могло би доћи и вријеме, да од других подупрта и силом покуша, да Србију присили на плаћање царине. „Али жељезница ће бити неутрализована“. Да богме, да ће се то тако уговорити и уписити.

Ну данас се догађа, и то врло често, да интереси прелазе на дневни ред преко писаних уговора. „За то ће гарантовати велевласти!“ И то ће бити и оне ће уписати и потписати своја имена. Али ако се једна од њих нађе, да уговор погази, хоће ли је друге присилити, да га опет поштује? То је питање, на које се не може одговорити ни са 25% вјероватности. Доказаше то Аустрија и Италија, које растргоше берлински уговор, уз нијемо пристајање свих велесила.

Колико и саме велевласти данас иза ових и оваких искустава држе у опште до неутралности и граница, свједочи нам најбоље поступање Аустрије и Италије

према Грчкој обзиром на крфски канал. Грчка тражи, да јој се уступи на арбанској обали и Сантитаранто уз обавезу, да ће крфски канал неутрализовати, па ипак Аустрија и Италија неће ни да чују о том.

Неутрализација вриједи само за онога, који није доста јак, да је повриједи и да ту повреду и оружјем брани.

Србија сама по себи неће моћи издржати ту жељезницу онако, како одговара њеним интересима, против даље Арбаније и њезиних протектора.

По томе је та жељезница за Србију не-сигурна. Употребљавање исте са стране Србије зависиће о вољи Арбаније и њезиних господара. И тако Србија неће имати слободан пут и слободну луку, да одвози и довози слободно трговину.

Србија је осјетила већ доста пута у трговачком погледу туђу власт и за то се мора чувати, да не паде опет под ту, под таквим другим именом и на који други начин. Уплив ће Аустрије и Италије остати у Арбанији и растеће, биће најјачи, и иначе прво мјесто у земљи.

Ради свега овога мораће Србија добро промислити и промозговати прије него се одлучи на градњу те жељезнице. Приговорите се, да су жељезнице пионери политичког уплива и мало по мало власти. То је, али то вриједи само за жељезнице великих и моћних држава у малим и slabим државама, као на примјер њемачка жељезница у азијатској Турској. То пак србијанска жељезница у Арбанији неће бити, јер је Србија куд и камо слабија од Арбаније и њезиних протектора, који неће на ниједан начин дозволити, да им се терен испод ногу тресе.

По пројекту Руса Башмакова ишла би жељезница од Мердара на Митровицу, а одавље преко Пећи, Дечана, Плава, Гусиња, Подгорице на Бар. Она би ишла дјеломиче кроз долину Ибра и Цијевне на Подгорицу, а пресијецала би сјеверне арбанашке Алпе.

Данас је Црна Гора територијално спојена са Србијом. Ну осим наравних и народних веза потребе су још и умјетне везе, потреба је црта и жељезничких путева за бржи и чешћи, боље рекућ за непрекидни саобраћај особни и трговачки између њих, да се једна другој још више приближе, да се једна уз другу приљубе у сваком погледу, ка што се и њихове наравне границе љубе, као месо уз кост, те су везе потребне да се господарски подигну и Србија и Црна Гора, да се споје, и господарски стоје у једну цјелину. Њихови господарствени интереси морају подударати, покривати, подупирати, потпомагати и подизати, морају бити заједнички. Зато су пак најбоље средство цесте и жељезнички путеви, који ће, као цемент, камен уз камен привезати ове двије земље једног народа једну уз другу. Ова ће жељезница бити сигурна јер ће пролазити преко терена истог народа; овоме дијелу народа бити ће од ње размјерно толико користи, колико и оноем другоме дијелу. Она ће силазити у луку, која је власништво истог народа; ту ће трговину дочекати и примати домаће власти, домаћи радници снашати и донашати као своју храну. У тој ће се луци укрцавати и искрцавати како и гдје буде најнаучније и бродови ће слободно долазити и одлазити, а да не буду самовољно, безнадлежно заустављени.

Србијанска ће жељезница јурити по црногорском тлу као по својем властитом и србијанска ће се трговина кретати по црногорској луци, као у којој му драго србијанској на Дунаву. Данас је Србија према Црној Гори као велики посједник према малом тежаку, као капиталиста према сиромашу и за то Србија мора, да мисли на Црну Гору, и на њу пази, да се за њу брине као за своје дијете, гдје је она данас по свему према њој као мајка према кћери. Црна је Гора сиромашна и запуштена. Ова би је пак жељезница подигла материјално. Равница пак око Плава и Гусиња, долина ријеке Цијевне, Мораче и Зете, низина између Скадарског језера, Бојане и мора, куда би та жељезница јурила, претвориле су се у плодно поље; данаше регулисање ријеке Бојане и самог језера провело би се ради жељезнице. Уз друге користи, ово би била највећа, јер би се тада Црна Гора у пољоделском погледу препородила. Ако се пак тада не пробие пут жељезници, неће се сигурно ни поља раскрчити, ни мочваре пресушити ни ријеке ни језеро регулисати. Већ по овоме ова би жељезница била прва благодат за Црну Гору и за то би морала Србија овим показати своју бригу и скрб за Црну Гору. Овако ће је и најчвршће уза се привезати, јер ће материјални живот Црне Горе бити о њој привезан, а избавити ће је из талијанских руку, које јој се око врата савијају. Србија не смије дозволити туђем капиталу на властиту руку улаз у Црну Гору већ мора она сама да тај улаже на корист земље. На тај ће начин стати на крај талијанском гуљењу и лихварству.

У Бару ће се развити и домаће бродарство, што не би у арбанској луци. И временом ће се моћи саградити и флотилија да штити трговину и брани обалу. Тим ће опет поскочити њезине акције у Јадранском Мору, то ће бити протутежа Арбаније, која мисли на градњу ратног бродовља, како је изјавио Фаик Беј Ко-ница у „Цајту“ од 11. ов.

Овом ће се жељезницом моћи провезати војска са најосјетљивије тачке Србије на најзападнију тачку Црне Горе, то ће она повећати брзим спремама и брзину Србије и Црне Горе.

Ово су по мојем мишљењу разлози, који захтијевају, да Србија гради жељезницу преко Црне Горе на Бар. Могуће, да ће ови тежи бити провезати и да ће за то бити већи трошак, али то не смета, јер ће од тога новца опет велики дио за ручне радње остати у земљи, док би онај за градњу оне преко Арбаније пао у руке Албанаца.

Осим тога ће тај новац уложен у сигурно врло богатства користити Србији и Црној Гори, а дават ће барем једнако високе камате, као и онај који би се потрошио за градњу пруге преко Арбаније ако не и више.

Ова ће жељезница Црној Гори бити извор среће и благостања, њезин спас и за то за њом чезне и жуди.

—ас.

Прослава на Косову

— На Видовдан ове године биће велика прослава на Косову пољу —

Као што се из Биограда јавља, на Видовдан ове године биће свечан помен косовским јунацима, погинулим 1389. године на Косову, сад већ освешћеном. Из свих крајева Српства сакупиће се представници разних корпорација и народна изасланства, а из Србије нарочито све умјетничке, књижевне и хумане, приватне и званичне корпорације, народни посланици и др.

Помену ће чинодјејствовати митрополит Димитрије уз судјеловање епископа и виших свештеника из ијеле Србије и Српства, а главни иницијатор за извођење ове прославе је министарство просвете.

Послије помена настаће свечаност: За сад се зна, да ће се том приликом положити темељ за велики споменик изгинулим јунацима за нову „Косовску Цркву“, а од тога дана Видовдан ће бити највећи српски празник, који ће се сваке године најсвечаније прослављати као дан, који ће потомцима казивати, да „без прегнућа нема васкрснућа!“

У овој прослави учествоваће и Академско Пјевачко Друштво „Обилић“, које ће том приликом предузети један велики турне кроз крајеве, у којима је живио његов неумрли патрон Милош Обилић.

Интересантно је да поменемо, да „Обилић“ има да прослави тридесетогодишњицу свога постанка 1914. године, међутим садашња генерација доживјела је ту срећу, да исту прослави на самом ослобођеном Косову!

Дакле испуниле су се оне свечане ријечи, које су прије двадесет девет година изговорене на првој свечаној скупштини академских грађана за оснивање „Обилића“: „Дај Боже, да од нас не буду далеко оне генерације, које ће дочекати, да заставу овога друштва победоносно пободу на освешћеном Косову!“

Забилешке

Српски трговачки кругови

Ријешење скадарског питања изазвало је међу трговцима у Србији велико огорчење против Аустро-Угарске. „Трговински Гласник“ жестоко напада Аустро-Угарску, а препоручује српским трговцима, да бојкотирају аустро-угарску трговинску робу. Трговачки путници из Аустро-Угарске падаше на врло рђав пријем. Трговци им говоре: „Идите у Скадар и Арбанију, да пазарите. Овдје за нас нема хљеба.“

Величина дјела

„Дубровник“ доноси: »Пријед осам дана, када се је изаза састати скупштина на Цетињу, Краљ је позвао к себи посланике, те им, са говором, ког доносимо на другом мјесту, образложио, зашто мора да са тешким срцем предаде Скадар Европи. И он је јучер предао Скадар, да учини услуги Европи и европском миру и да поштеди братску крв, коју су прилике и положај били довели тако близу.

У томе је и величина дјела ког је Краљ Никола, и ако тешка срца и са ојравданом боли, учинио.

Ми то све потпуно схватамо, али у исто вријеме чујемо давно понављајте ријечи: теће вода куд је текла...«

Послије изванредног стања у Босни

„Пестер Лјод“ доноси оно саопштење из Сарајева:

„Дизање изванредног стања у Босни и Херцеговини је, како нам се из Сарајева јавља, изазвало посуда велико задовољство. Особито припадници кругови поздрављају повратак нормалних

прилика, јер су они изванредним одредбама били најосјетљивије погођени. Саобраћај писмима с иностранством био је спрјечен, тонарни саобраћај потпуно везан због војничких транспорта. А уз то је дошло и затварање телефонске везе у интерурбарном саобраћају. Све је то сада дигнуто: нормалне прилике су одмах настале. Само је једна одредба оставила посљедице. То је разријешење српских друштва и социјално-демократских организација и удружења. Ове остају разријешене, и ако хоће да наставе свој рад, морају да задовоље законом одређеним прописима за оснивање друштана. Социјални демократе су већ учинили кораке, да узмогу своје организације и удружења на ново основати; једна депутација социјалних демократа замолила је земаљског поглавцу Патијореву, да ишаје у сусрет њиховим корацима. Код новог оснивања српских друштана, а особито не-политичких, строго ће се пазити на састављене статута, јер се управо у посљедње вријеме показало да су се друштва, која би по својој стуктури имала да стоје даље од сваке политике, као на пр. друштва за побијање алкохолизма, на несумњив начин бавила пропагандом, која је према Монархији све прије него пријатељска.“

За спомен погинулим српским јунацима

Добили смо овај родољубиви проглас, који у цјелости радо доносимо:

Драга браћо и сестре,

Пожртвовање нашег народа освједочено је и раније небројеним примјерима, а овим светим ратом за ослобођење потлачене нам браће још је сјајније утврђено.

Да Вам набрајамо херојска дјела наше узданице војске непотребно је, већ и с тога, што је свима Вама познато херојско наших официра, подофицира и војника на Куманову, Прилипу, Бакарном Гумну, Кичеву, Битољу, Једрену, Косову, Приштини, Љешу, Бушати, Брдици, Скадру и т. д.

Дужност је наша, да се колико толико одужимо палим херојима нашим у овом светом рату.

Ми видимо да су се образовала разна друштва и удружења за разне патриотске сврхе и подигнуће видљивих споменика палим херојима на Једрену и т. д. Али не видјесмо, да се до сада неко сјети наших палих бораца хероја у Албанији.

Велики би гријех учинили, ако не би забиљежили видним спомеником и на истом урезали имена свију наших хероја: официра, подофицира и војника, који *положише своје животе у Албанији* око Драча, Љеша, Св. Јована (Сан-Ђована), Бушата, Брдице, Тарабоша, Скадра и т. д. оставише своје јуначке кости тако далеко од својих фамилија, од својих милих и драгих пријатеља за ослобођење своје потлачене браће и за величину, част и славу своје миле отаџбине.

Дужност је наша, да ово што прије учинимо, те да би тиме овјековјечили имена славно палих хероја наших официра, подофицира и војника у Албанији.

Подигнућем овог споменика овјековјечили бисмо имена ових, а потомству бисмо оставили дата о поштовању данашњег нараштаја према славно палим синовима, браћи, друговима и пријатељима.

Позната је истина, да су се највећи споменици подигли дарком благодарних приложника, па с тога се поменути одбор обраћа овим *свој браћи Србима и сестрама Српкињама и свима Словенима*, да својим ма и најмањим прилозима изволе потпомоћи овај одбор за постигнуће ове свете сврхе.

Прилоге ваља слати *одбору за подизање споменика палим српским херојима — официрима, подофицирима у Албанији 1912. и 1913. године* а овлашћени су за прикупљање ових прилога и чланова одбора у *Краљеву*.

Одбор, вјерујући унапријед у освједочено родољубље Срба и Словена, шаље им овим братске поздравље и вјечиту благодарност своју на прилозима.

Моле се уредништва свију српских и словенских листова, да овај проглас изволе оштампати.

Од Одбора за подизање споменика палим српским херојима-официрима и и војницима у Албанији 1912. и 1913. год. 22. марта 1913. год. Бр. 1. у *Краљеву* (у Србији).

Предсједник, *Мил. Л. Милосављевић*, предсједник првостепеног суда; потпредсједник, *Петар Богавац*, предсједник, оп. краљевске; *благари, Душан Прибаковић*, гостионичар; *дјеловођа, Богдан Милованић*, *учитељ*: Чланови одбора: *Михаило М. Чебинац индустријалац, Коста Павловић-Рвс, шеф жељезничке ложионице, Петар Миљевић, ср. начал. Милан Ковачевић, љекар, Номир Николић ајотекар, Васа Константиновић-Лала, ковач, Димитрије Антоновић, гостионичар, Светозар Буњак, трг., Лазар Кузмановић трг., Никола Милованић, хотелијер, Милошан С. Томић, трг., Љубомир Радовић, трговац.*

Књижевност

Михун М. Павићевић: Ослобођење, Цетиње 1913. г.

„Преклоните главе ви што нијесте знали
За велика срца нових Леониди“.

У овом приказу узесмо као мото горње стихове из Павићевићевих pjesама; јер неоспорно pjesник нам пружа свакога дана нешто новије, снажније и једрије, да ко песнички умије да мисли и осјећа, мора збиља преклонити главу пред снажним, jakim и силним изразима бујног осјећања распламтјеле pjesникове маште, која се грчевито са жарком љубављу лијепа за срца читалаца. Да, само истински pjesници имају велико срце, проицателан ум и пространу душу, која је вјечито изложена утисцима спољног свијета у којој се рефлектују нове идеје, урешене пурпурном пластиком, а напојене са вредом здравога разума, који pjesнику никад није дозволио, да подлегне jakim утисцима: да му бујност маште баца мисао у суморну сјенку тривијалности.

Павићевић и сувише вјешто влада почетком израза. Он је кадар у једној строфи описати читаву трагедију једнога догађаја, гдје је воља масе сливана у борби за једну велику идеју, за један општи циљ:

„Јесен... Мећава долинама хуче...
И шкрипе кости клонулих гомила...
Сијече палаш... Мрење... танад зуче...
Кисну орлови саломљених крила!“

Развијени кул Мићунови појезије, пун је заноса, који те електрише, да га тражиш и да га читаш.

Француски pjesник Де-Мисе, рекао је: „Ја певам да ме траже!“ И заиста то се може и за појезију Павићевићеву казати.

У овој књизи има 15 pjesама, које су по својој форми и идејама у велико одвојиле од свакидашњих пригодница, а нарочито у новим мислима, у којима је изнио душу и срце своје, али не срце које се само формом износи, него срце истине:

„Ја видим једну велику истину,
„Ја душу моју твоја смрт не боли“.

Овдје је pjesник све рекао, а читаоци ће се сами сјетити зашто се он овако изјаснио, опраштајући се са својим братом Јованом, који је херојски погинуо при опсади Скадра. Pjesник вас оставља на најљепша мјеста да о њима размишљате, и мучи вас са оним што није допунио; он је то учинио, да вам је слање читати његове pjesме и да га тражите.

У овим pjesмама читаоц осјећа нови избор мисли, које су испреплетане у етерно ткиво неког надземаљског звука, који освјежава твој дух, а пошљедни акорд прекида ондје, гдје си га најљепше осјетио; и док пошљедње брујање чујеш у даљини како тихо и тајанствено изумири, ти тек онда са потпуном милином чуствујеш простор, који је тај тајанствени звук без твоје воље испунио.

Младом pjesнику, који је у највећем напону своје младости и стварања, може се честитати и пожељети му успјех, да и даље продужи у свом новом и сасвим оригиналном правцу.

Никшић.

Н. Ј. Николић.

Дневник

Скупштина Читаонице. У недјељу, 19. маја, у 9 сати у јутро одржаће се редовна годишња скупштина друштва Цетињске Читаонице, у Зетском Дому. Дневни ред је: Извјештаји: о раду управе, о стању благине и друштвених имовине, о стању читаонице и књижице, о укупном стању друштва, од стране надзорног одбора; и избор нове управе и надзорног одбора. Позивајући г. г. чланове да у што већем броју дођу на скупштину, управа опомиње и моли оне чланове, који још нијесу платили чланарину, да то у што краћем времену учине. Господа, која нијесу учинила своју чланску дужност, лишиће се права бирати и бити бирани, ускратиће им се право посјете Читаонице, а дуг ће се наплатити судским путем.

Похваљан примјер. Из Подгорице нам пишу: Г-ђица Софија Петровна Мертваго, начелница Института Царице Марије на Цетињу, ових дана послала је овдје свог нарочитога изасланика, да из њених личних средстава купи неколико оваца с јагњадима и коза с јарадима, па да их, по жељи њеној, раздјели као помоћ најсиромашнијим породицама погинулих и тешко рањених Црногораца из зетско-брдске области, те је на тај начин потпомогнуто седамдесет и осам породица, нека са једним а нека са два брата.

Овај племенити поступак уважене г-ђице начелнице, која је, како дознајемо, и иначе за све вријеме рата учинила много за наше рањенике и њихове сиромашне породице, наишао је овдје особито признање и од свих кругова најсрдачнију захвалност.

У нади, да ће се на овакву примјерну хуманост и племените осјећаје уважене

г-ђице начелнице угледати и друга добре душе, желимо г-ђици начелници, да дуго и сретно поживи, јер смо увјерени, да ће њено племенито срце и у будуће стално, као и досад, куцати овако добрим и сваке похвале достојним жртвама према онима, који су у нужди и који страдају.

Податци о диоби територија. У образложењу српског гледишта о диоби територија од важности су ови приближни податци, извађени из једне табеле, публиковане ових дана:

Бугарска је освојила територије 59 хиљада километара, Србија 60.000, Црна Гора 5.000, Грчка без острва 30.000. Од тога територија би према бугарским аспирацијама припао Бугарској 87.000, Србији 26.000, Црној Гори 7.000, Грчкој 11.000, — ако се изузме Арбанија са 26.000.

На гледишту српско-грчком имале би добити: Бугарска 61.000 километара, Србија 36.000, Грчка 27.000, Црна Гора 7.000.

По бугарској би подјели укупна површина Бугарске послје рата била 183.000 км., Србије 75.000, Црне Горе 16.000, Грчке 76.000. По српско-грчкој подјели: Бугарске 157.000, Србије 85.000, Грчке 92 хиљаде, Црне Горе 16.000.

По становништву, Бугарска ће имати 6.600.000 душа, Србија 4.100.000, Црна Гора 500.000, Грчка 3.500.000.

Прије рата је величина територија у сразмјеру спрам Бугарске била: за Србију 50 процената, за Црну Гору 9 процената, за Грчку 67 процената. По бугарској диоби сада би према бугарском територију Србија имала само 41 од сто, Црна Гора 9 од сто, Грчка 40 од сто.

Размјер становништва, који је прије рата према Бугарској био за Србију 70 од сто, за Црну Гору 7, за Грчку 60 од сто, према диоби, коју Србија предлаже, био би 68 од сто за Србију, 7 за Црну Гору и 53 за Грчку.

По бугарској диоби, територија свих савезника укупно износила би само 90 процената бугарског територија; све државе заједно би дакле за 10 процената мање имале од саме Бугарске.

По српској диоби територија осталих савезника, био би 124 од сто бугарског територија, а становништво, које је прије рата код три савезника чинило 126 од сто бугарског, сад би било 127 од сто од броја становништва нове Бугарске.

По српској диоби Бугарска би добила 10.000 км. мање територија, који добија Србија, али зато добија 17.000 км. у Тракији. Пошто по уговору није предвиђено било повећање Бугарске у Тракији, али за Србију је била предвиђена Арбанија, то по диоби, коју сад предлаже Србија, размјер остаје исти и сада, тако да се равнотежа не мијења, пошто и овако Бугарска остаје од Србије скоро два пута већа.

Пошто су мобилизовале бораца, небо-раца и коморе за овога рата; Бугарска 450.000, Србија 402.000, Црна Гора 45.000, Грчка 150.000, а рат је — ако се рачуна на војника по 5 франака дневно кроз 200 дана и ако се рачуна по 15.000 франака за сваког погинулог или онеспособљеног, којих је Бугарска имала 40.000, Србија 21.000, Црна Гора 8.000, Грчка 6.000, — коштао Бугарску 1 милијарду и 50 милијуна, Србију 717, Црну Гору 165 милијуна, а Грчку 340 милијуна, то би према бугарској диоби освојеног земљишта Бугарску дошао један километар 12.200 франака и 46 од сто једног људског живота; Србију један километар би дошао 27.000 франака и 80 од сто једног људског живота, Црну Гору 23.000, Грчку 30.000 дотично 55 од сто људског живота.

По српској подјели био би размјер праведнији: Бугарску би један километар стао 17.000 франака дотично 65 од сто једног људског живота, Србију 20.000 дотично 60 од сто, Црну Гору 23.700 дотично 110 од сто, Грчку 14.000 дотично 22 од сто. У сваком случају Србија и Црна Гора најскупље плаћају добијену земљу. Али, док по бугарској диоби Бугарска добија више него двоструко јевтиније, по српској се бар некако ова разлика изравнава, и ако Бугарска ипак боље пролази.

Ове цифре најбоље оправдавају српско-грчку тезу и служиће за основу образлагања гледишта Србије пред Бугарском и пред свијетом.

Вријеме. Пошљедњих дана настало је јако промјенљиво вријеме. Преовладала је киша, а на Ловћену је пао и снијег. Ушљед тога је знатно захладило, те се студен добро осјећа као да није мај мјесец. Ова нагла промјена времена завладала је и ван наше земље, те није поштедила ни Приморје гдје је и буре било. Данас се вријеме нешто прољепшало, али се студен још осјећа и по небу се облаци колутају.

На стражи

Плима туге и жалости по каткад прелази ме љу природици.

Послије пада китњастог Бушата, баш када се смркавало, стигосмо с војском на високи Зеф-јан. И ту да бјеше све опустошено и поплаћено; али ми смо морали ту преноћити. Таква је била наредба од командата Поповића, који бјеше над нашом и србијанском војском команду предузео. Те ноћи' било је, те су ме одредили на стражу.

Паноћ је превалила, али не бјеше тама, мјесец је кроз танке облаке продирао на земљу, по којој се ништа живо није мицало. Каткад само, од поветарца покренут, зашустити суви коров и то те, скоро као у обично вријеме изненадна грмљавина. трза из дубоких мисли у које те је самоћа удубила. Напрегнеш зјенице, гледаш у даљину, чини ти се, као да неко иде; слушаш боље — нема никога. Ни коров више не шушти — све је тихо и нијемо. Ноћ... Прегледаш орог на пушци, али лагано, пажљиво, да се како не окине, јер стража треба да је нијема... Продужиш даље лагани ход горе и доље; пуш-ку си објема рукама пригрио на груди... Те ноћи ти је она највјернији друг... Опет ми се учини, да нешто шушну и то близу мене. Примиче-тио сам гомилу корова. Прићем ближе, преврнем га бајонетом, али нема никога. Вратим се на своје мјесто. Уједанпут ми се нога закочи о нешто. Сав претрнем, учини ми се као да ме неко за ногу ухватио. Од природе сам веома слободан, али на онаком мјесту, и најхрабријем би срце задрхтало. Оно, о шта сам се ја зачехо, бјеше новоископане земља и неке травне жилице, које сам једва размјерио. Кад сам то послје мир-нијем очима разгледао, видео сам да је та зем-ља гроб, скоро ископан, али без крста и другог каквог знамења... А близу њега бјеше парче кошуље... Али тај што је носио ту кошуљу, није био кукавица: по рукаву су се видјели дебели, усирени мазови крви. Они, који су ту крв про-сули, имали су јуначке мук; ти су се са својом жртвом морали у коштац хватати... Тај, који је овдје сакраћен, до пошљедње се тренутка бо-рио... Из таквих мисала ме трже лаки поветар-ца, који се преко равнице травом играо, а пун мјесец се високо на небо попео и жалостиво гле-даше на скадарску равницу... О, кад би тај мје-сец умιο приповиједати, шта је у глумо доби ноћи слушао и гледао!... Шта је. продирући кроз стаклене прозоре у палате скадарских великаша, заједно видео противу нашег народа!... О, кад би то дану могао казати, свијет би потамнио. Сад се чу, као неки шум.

На десет корачаја преданом стајала је једна женска прилика. На њој бјеше бијела кошуља, која се до земље пуштала. Црна њена густа ко-са лепрпала је по бијелом челу. Чинише ти се као да сама коса на њојзи живи, јер она бјеше нијема и непомична. Хтио сам је запитати: ко је, шта хоће у ово доба ноћи?... Али ни ријечи ријесам могао проговорити. Хтио сам се примак-нути њојзи и са бајонетом на њене груди упр-тим, искати „одзив“ од ње; али се не умје-дох с мјеста помаћи. Потресено срце и мозак сје-ћао ме на страшне приповијекке из мога дјетин-ства... Јели то вида? вјештица?... или друго нешто, што не живи међу људима?... Мјесец је свом сво-јом сјајношћу обасјавао њено тијело и показива-ше њену љепоту, које се и данас сјећам... Била је врло лијепа. Сада чух како уздахну, а затим удари се по челу... Мени бјеше лакше у прсима, видео сам да је жива... Људске су мисли збр-кане! Жив човек боји се мртве сјенке, уобра-жења; а не боји се живог створа, па макар тај у срцу лавови жељ осјећао, а у мозгу змијино укљављено било! Она је била ближе. Моја се десна рука дотично прова, кошта послје спустим... На стражи се само онда плула, кад се непријатељ-ске чете приближују, а с пошљедињим знаменит-јерником — први сам стражар — нишани без ријечи и пуцања... Сакривши је на иза најмањег жбу-на, вребао га. Кад ти се приближи, ако је нао-ружан, скочиш као лав на њега и прије но што ће моћи викнути, сјурниш му нас бајонет у груди. Ако је без оружја, доста су дивје снажне руке: стиснеш га за грљан. Већ бјеше два корача близу мене и ту стаде... Хтио сам је запитати: ко је и шта хоће?... Али кад сам је боље погле-дао, учини ми се, као да гледам неку мјесечар-ку: лице јој бјеше, као оно у кипова хладно, мртво. Уједанпут стаде жалостиво трести главу, густа коса лепрпаше по ноћном зраку, видео сам и сузе у њеним очима. Дакле жива је?... по-мислио сам у себи... Мора да је јако несрећна била?... — То није твоје мјесто!... рече звучним гласом; а затим лагано одлази!... Та зар не ви-диш да си на гробу?... То је гроб брата мога!... Ја се тргох и као ножем прободем одскоких три корача назад... У тај мах она је јакнула и па-ла на гроб...

Кад сам се мало прибрао, прићох јој ближе, да је подигнем, несрећницу!... Узех је за руку, али јој рука већ бјеше хладна, млтава. Поди-гох јој на гроб спушену главу... Из уста и из ра-не на грудима, куњала је врела крв; а код ње на гробу угледао сам један нож. Злосрећница! Сама се од жалости заклала!...

У јутро рано видео сам издалека једног чо-вјека, с ашином на рамену, гдје ми се прибли-жује. Кад је дошао близу гроба, а он застаде. Видјело се како задрхта, а послје, као у себи уздахнувши рече: знао сам ја то! Затим се окре-ну мени и проговори:

„Помози Бог, брате!... Е, такви је рат! Ево ова на гробу, то ми је кћи, а онај, што је у гробу, то ми је син...“

Старац спусти капут с рамена, и већ је заро-нио ашов у земљу, да до оног новоископаног још нови гроб за своју несрећну ћерку ископа... У то се из логора чу труба, како свира збор. Све страже напустише своја мјеста и похиташе на зборно мјесто. —

— С Богом, старче!

— С Богом, синко — рече чича и не погле-давши ме и послје додаде: знао сам ја то, да ћу моје дијете на гробу наћи.

Брдица, 17. априла Лука Р. Дрецул, студент.

ТЕЛЕГРАМИ

Софија, 8. маја. — „Мир“ се чу-ди како да изасланици немају ин-струкције и наводи, да се само по себи разумије, да прије потписа прелиминара, не може се присту-ти никаквом послу. Треба дакле очекивати резултат амбасадорске данашње сједнице, па ако нам она

не донесе мир, Бугарска ће га зна-ти постићи без икаквих других око-лишавача.

Лондон, 8. маја. — Сједница ам-басадора трајала је готово три сата. „Рајтер“ сазнаје, да су гледишта ве-лесила односно предлога аустро-та-лијанског о уређењу Арбаније била поднесена амбасадорима. Сједнице шефова савезничких мисија трајала је више од два сата, на којој су се исти сагласили да написмено у незваничном облику поднесу ве-лесилама предлоге о измјенама у прелкминарима.

Петроград, 8. маја. — Цар је отпутовао у Берлин, да присуству-је на вјенчање царске кћери.

Биоград, 8. маја. — Посланик бугарски Тошев отпутовао је у Со-фију. Званични лист побија женов-ску вијест као да бајаги краљ Петар, послје потписа мира, мисли абди-цирати. То је така измишљотина да не заслужује ни да се побија.

Лондон, 8. маја. — Савезници су држали сједницу ради састављања измјена прелиминара мира. Држи се, да су ти предлози такви да се без тешкоће могу усвојити. У вече су савезници саопштили Греју из-мјене у пројекту услова мира и то: 1) избрисати из члана трећег и петог четири ријечи и савезничке владаре, како би се јасно видјело да се само Султан ослонио на ве-лесиле ради ријешења питања на-ведених у тима члановима; 2) у-вести у шестом члану, да ће иза-сланици савезника у финансиској комисији имати иста права као и изасланици велесила; 3) увести у члану седмом, да ће сви уговори раније закључени остати на снагу, док се не замијене новим. Савез-ници мисле да су предлози такви, да неће наиће на препреке, и ако се те измјене усвоје, савезници ће потписати прелиминаре.

Атина, 8. маја. — Вијести одно-сно нових грчко-бугарских сукоба потпуно су измишљене.

Цариград, 8. маја. — 59 офици-ра, међу којима је потпуковник Ша-либ и мајор Џуфер са 2709 војни-ка болесних из турске армије у Арбанији, приспјели су.

Лондон, 9. маја. — „Рајтер“ са-знаје да Србија тражи, да одлуке амбасадора, према којој Србија мора добити луку на Јадрану и жељез-ницу кроз Арбанију, мора имати обавезни карактер.

Париз, 9. маја. — Потоњих дана у неким француским гарнизонима било је манифестације против тро-годишње војне службе. Особито је било јаким немира у Тулу. Мини-стар војни наредио је да се поведе истрага. Више војника у Тулу пре-даће се војном суду, а неколико ће се отпрати у дисциплинарне ба-таљоне. Покрет се приписује про-паганди антивојничкој.

П. п. бр. 1. 26—50

Црногорска Банка издаје под најам од 20 јуна сав други спрат свога здања са свима припадностима.

За услове обратити се истој.

П. п. бр. 5, 35